

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

آموزش طباعت

جلد اول

نویسنده و مؤلف: الحاج محمد یوسف «بخشی»

مشخصات کتاب:

نام اثر: آموزش طباعت

نویسنده و مؤلف: الحاج محمد يوسف «بخشی»

شماره گان: پنجصد جلد

سال چاپ: بهار ۱۳۸۹ هـ ش

عناوین

شماره	عنوان	صفحه
۱	پیشگفتار	۱
۲	سیر و تکامل طباعت در جهان	۲
۳	مطبعه وزارت دفاع ملی	۴
۴	تاریخچه طباعت در کشور	۷
۵	تعریف صنعت چاپ	۱۵
۶	تخنیک بی خطر	۱۶
۷	معرفی اندازه خط ها به حساب پاینت و ملی متر	۱۸
۸	انواع و اقسام چاپ	۱۹
۹	لیتو گراف - چاپ برجسته - چاپ عمیق - ماشین های نوع حروفی چینی و لیتو تایپ	۲۰
۱۰	سلندر - علامات شناسائی طبع آفت - زیب دروک یا چاپ جالی	۲۷
۱۱	چاپ سنگی یا لیتو گرافی	۲۸
۱۲	مرگ و میراث زینی فلدر	۲۹
۱۳	چاپ آفسیت	۳۰
۱۴	طبع کردن بالای ماشین آفسیت - رولهای رنگ و محافظ آن	۳۱
۱۵	آب چیست - اندازه گیری سختی آب	۳۲
۱۶	تأثیرات الکل در صنعت چاپ - مقدار PH در آب برای چاپ - نقطه اعتدال	۳۳

عناوین

شماره	عنوان	صفحه
۱۷	کاغذ لکموز یا کاغذ امتحانی - دو خاصیت فزیکایی عناصر - رولهای که در آن از اثر بی توجهی چاپگر رنگ در آن خشک میگردد.	۳۴
۱۸	رولهای آب - فعالیت رولهای رنگ و آب در ماشین های آفسیت	۳۵
۱۹	قبل از طبع کردن بالای ماشین آفسیت چه باید کرد - مراحل آماده سازی در چاپ آفسیت	۳۶
۲۰	تنظیمات قبل از شروع کار ماشین چاپ - تأیید مشتری - مشکلات چاپ	۳۷
۲۱	عوامل - راه حل - سائیده شدن پلیت - عوامل - راه حل - پایدار شدن جسم خارجی در چاپ - عوامل - راه حل	۳۸
۲۲	سایه دار شدن - عوامل - راه حل - سیستم انتقال کاغذ - سیستم انتقال یکدانه کاغذ - سیستم انتقال پیوسته کاغذ	۴۰
۲۳	سه نوع دستگاه کنترل ورق وجود دارد - میکائیکی - الکترونیکی و میکائیکی فوتو الکترونیکی	۴۲
۲۴	ماشینهای وب ویا رول آفسیت - فواید ماشین وب ویا رول آفسیت - نواقص ماشین رول آفسیت	۴۳
۲۵	دسته بندی ماشینهای رول آفسیت - دستگاه تبدیل کاغذ در حالت ساکن - دستگاه دوبازویی تبدیل کاغذ	۴۴
۲۶	پوست کنده شدن در اثنای چاپ ماشین	۴۵
۲۷	دستگاه کنترل کننده کشش کاغذ - دستگاه گیرنده کاغذ	۴۶
۲۸	دستگاه خشک کننده	۴۷
۲۹	مرطوب و سرد کننده	۴۸
۳۰	دستمال های رابری حفاظه رابر چاپ	۴۹
۳۱	توجه - رابر سلندر پوست کنده شده	۵۰
۳۲	دستگاه قات - چاپ اخبار در ماشینهای وب آفسیت - ساختمان ماشینهای مختلف وب آفسیت	۵۱

عناوین

شماره	عنوان	صفحه
۳۳	جزئیات قسمت های مختلف ماشین SORM - کشک- وظایف تکرر کشک ماشین	۵۲
۳۴	سیستم انتقال و مکنده کاغذ ماشین SORM - واحد مکنده کاغذ	۵۳
۳۵	واحد مکنده کاغذ در سیستم انتقال پیوسته - سیستم انتقال کاغذ بصورت پیوسته	۵۴
۳۶	جزئیات سیستم انتقال کاغذ ماشین GTO یا سیستم انتقال یکدانه ئی - عمل ترکیب کردن رنگها	۵۵
۳۷	معلومات عمومی برای ساختمان رنگ - استحصال رنگها - مورد ترکیبی لینول یا ورنس	۵۶
۳۸	چطور یک پلیت یا کلیشه را روی کاغذ چاپ کنیم - نکته ها در چاپ طبع حروف-بنفش خالص یا سبزخالص	۵۷
۳۹	رنگه کاری چهار رنگ - وظیفه ترام در چاپ	۵۸
۴۰	اقسام رنگها - منشور رنگهای کامپلی منتر	۵۹
۴۱	ساختن رنگ چاپ - برگمنت - رنگهای کامپلی منتر - شناس رنگها	۶۰
۴۲	ذخیره گاه رنگ - وظیفه رول های رنگ - رنگ و ساختمان آن - ذرات رنگ در مواد اتصالی منحل نمیشوند	۶۱
۴۳	خشک شدن رنگ - ذرات رنگ طبیعی - ذرات رنگ غیر طبیعی - عملیه کیمیاوی - خشک شدن فزیک	۶۲
۴۴	مواد کمکی رقیق کننده رنگ - اجست کاری رنگ ماشین - مواد کمکی خشک کن - مواد رقیق کننده رنگ دو نوع است - درست باز و بسته کردن قطی رنگ	۶۳
۴۵	خاصیت یا ساختمان داخلی رنگ - طریقه استفاده از رنگ چاپ - نگاتی پیرامون قطی رنگ	۶۴
۴۶	کاغذ چرب در داخلی قطی رنگ	۶۵
۴۷	صورت عمومی کاغذ سازی	۶۸
۴۸	کاغذ اقسام زیاد دارد - انواع کاغذ های چاپ	۶۹

عناوین

شماره	عنوان	صفحه
۴۹	رابطه الیاف و سمت حرکت کاغذ	۷۱
۵۰	معلومات عمومی در باره کاغذ- موادیکه بروی آن چاپ میشود	۷۲
۵۱	کاغذ- کاغذ با ریشه های مختلف چوب - مواد اولیه - اقسام کاغذ های لشم	۷۳
۵۲	علائم کاغذ های استندرد بین المللی	۷۷
۵۳	خواب یا سمت ریشه های کاغذ - تاثیرات رطوبت هوا بروی کاغذ	۷۸
۵۴	امتحان کاغذ	۷۹
۵۵	به چهار طریق میتوانیم کاغذ را معلوم کنیم- طرف خواب کاغذ به کدام سمت میباشد	۸۰
۵۶	امتحان کاغذ توسط استعمال آب-طریقه امتحان دیگر کاغذ -پاپیروس	۸۱
۵۷	معلومات وزن فی تن کاغذ در صورتیکه طول عرض و گرام آن معلوم باشد	۸۲
۵۸	استفاده از الیاف گیاهی	۸۴
۵۹	مواد کاغذ مربوط	۸۵
۶۰	اندازه های استندرد کاغذ	۸۶
۶۱	طریقه یا روند صفحه بست ، صحافت ، قات و جز بندی	۸۷
۶۲	نمای قات ، جزبندی و صحافت	۹۷
۶۳	نمای دیگری از طریق قات کاغذ	۹۸
۶۴	مقدمه عکاسی برای مطبعه	۹۹

عناوین

شماره	عنوان	صفحه
۶۵	این ماشین به سه بخش تشکیل شده	۱۰۰
۶۶	معرفی اول انسانها راجع به حساسیت و تاثیر روشنی	۱۰۱
۶۷	حال میپردازیم به بحث روی ساختن یک قطعه پلیم برای طبع آفسیت	۱۰۲
۶۸	اساس کار فوتو گرافی - افزار کار فوتو گرافی	۱۰۳
۶۹	مواد فوتو گرافی - طریق عکاسی نمودن خط - عکاسی عکس ترام	۱۰۴
۷۰	عکاسی رنگه بدون ترام	۱۰۵
۷۱	طریقه پوزتیف کردن فلم - روتش کاری - طریق ضعیف نمودن فلم - طریق قوی نمودن فلم	۱۰۶
۷۲	طریق امعای کردن کلیشه برای زنگو گرافی - طریق کاپی کردن - اتسه کردن کلیشه	۱۰۷
۷۳	فواید عکاسی طباعتی	۱۰۸
۷۴	قوی کننده از مواد سرب	۱۰۹
۷۵	طریقه ساختن کلیشه بعد از فلم گرفتن - زنگو گرافی - کاپی بالای فلز	۱۱۰
۷۶	جست - طریقه کاپی ذریعه مرکبات کروم یا سفیدی تخم	۱۱۱
۷۷	مخلوط کردن آن به بهترین صورت ذیل اجراشود - طریقه استعمال	۱۱۲

پیشگفتار

■ خواننده گان عزیز!

کتابی را که در دست دارید در باره تاریخچه طباعت یا صنعت چاپ به صورت مختصر تحریر گردیده ، در این کتاب در باره انواع صنعت چاپ از آغازین روز اختراع صنعت چاپ بلند توسط پدر صنعت چاپ «یوهان گوتنبرگ» و تحولاتی که بعداً در عرصه چاپ به وقوع پیوست به خواننده گان معلومات داده میشود و نیز در باره تاریخچه طباعت از آغازین روز پیدایش سیستم قدیمی چاپ لیتوگرافی (سنگی) تا دگرگونی هایی که امروزه در این صنعت رونما شده به خواننده معلومات داده میشود. این کتاب حاصل چهل سال تجربه نظری و عملی و در بردارنده تجربیاتی است که بنده در ایام آموزش در کشور و بعد در ایام پیشبرد تحصیل در کشور های هند و آلمان از استادان بزرگ این عرصه فرا گرفته ام و این اثر را به دوستانی که علاقه بیشتر به آموزش صنعت چاپ دارند اهدا میکنم.

کتاب صنعت چاپ به همکاری کمپنی «ASAP» (افغان سرویس اند پرودکشن) تهیه گردیده و در نداشتن این اثر دوستان و همکاران بسیار عزیز و خویم آقای حکمت الله «احدی» و عبدالوهاب «امیری» زحمات زیادی را متقبل شده اند و کمال الدین «شهاب زاده» و محمد کبیر «رحیمی» در عرصه تدوین این اثر مرا یاری و همکاری نموده اند که قلباً از ایشان سپاسگزاری میکنم. اگر فرصت باقی بود در آینده نزدیک جلد دوم این اثر را نیز به دسترس علاقمندان قرار خواهم داد و نیز باید یاد آور شد که در تهیه این اثر از کتاب «سیر ژورنالیزم در افغانستان» اثر زنده یاد استاد محمد کاظم آهنگ استاد فقید دانشکده ژورنالیزم دانشگاه کابل سود برده ام، که از خداوند منان برای شان بهشت برین آرزو میکنم.

در اخیر یاد آور میشوم که اگر این کتاب اندکی هم رهروان صنعت چاپ را بتواند کمک کند من پاداش خویش را دریافته ام.

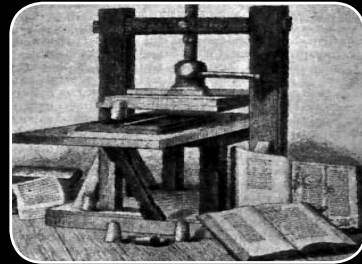
با عرض احترام

الحاج محمد یوسف «بخشی»

معاون فنی اسبق ریاست مطبوعه آزادی

ناظر و آموزگار طباعت در کمپنی «ASAP»

سیر و تکامل طباعت در جهان

با ملاحظه سیر و تحول صنعت طباعت در کشور برمیگردیم به ملاحظه حالت فعلی دستگاه های طباعتی در افغانستان با نظر کوتاه به پیشرفت صنعت چاپ در جهان که ما در چه حالتی قرار داریم؟ به همه آنانیکه به صنعت طباعت سروکار دارند معلوم است که همه گان با پیشرفت و تحول علوم و تکنیک در جهان در صنعت چاپ نیز هر روز تغییر و تحول شگرف به ظهور میرسد از مدت بیش از سی سال است که سیستم طباعت در جهان از لیتوگراف و از حروف چینی و لیتو تایپ و مانو تایپ و از ماشین های طبع حروفی ، کلیشه سازی ، اتسه کاری و استعمال از تیزاب توسط ماشین های اتسه که حالا به سیستم کمپیوتری تغییر نموده است که با گذشت هر روز در سیستم کمپیوتر نیز تغییرات پدید میاید. که از نگاه سرعت کمیت و کیفیت تعجب آوراست . فعلاً کارکنان طباعتی در عقب مانده ترین کشور های جهان از عقب میز های حروف چینی و پشت ماشینهای مانو تایپ و لیتو تایپ بیرون رفته اند. و جای حروف چینی و لیتو تایپ و مانو تایپ را کمپیوترهای مختلف النوع (I.B.M و مکن تاژ) فرا گرفته است. یک پایه کمپیوتر که در برابر یک گوشه میز کوچک کار دفتر میتواند تهیه کار پنج پایه ماشین لیتو تایپ و مانو تایپ را که قیمت هر پایه آن بیش از ده ها هزار دالر است. کار ده پایه میز حروف چینی را انجام میدهد. که از نظر کمیت و کیفیت محصول کار آن به هیچ صورت به لیتو تایپ و مانو تایپ و غیره مقایسه نمیشود. از نگاه مصرف برق یک پایه ماشین لیتو تایپ کم از کم شش کیلووات برق در ساعت مصرف دارد. و روزانه باید بیش از ده ها کیلو سرب ، قلعی و انتومین ذوب شود. و کار گران بار سنگین را به دوش می کشند تا آماده طبع گردد. آن هم با کیفیتی که به هیچ وجه با کیفیت کار کمپیوتر مقایسه شده نمیتواند. هکذا ماشین های چاپ بلند یا طبع حروفی که جای خود را به ماشین های پیشرفته آفیست یا کلاترین سایز (XL) چاپ هموار به سیستم کمپیوتری خالی کرده است. در کشورهای در حال رشد دیگر دست صحاف به سرش گاهی آلوده نیست دیگر جزبندی کتاب ها و قات کردن اخبار بدست صورت نمیگیرد ، دیگر پاکت سازی ، ترکیب رنگ ، مهر سازی ، رنگ سازی به سیستم که ما به قوه بشری به آن متکی هستیم ثمره کار روز مره ده ها نفر نمیتواند قسمت محدود از نیازمندی ما را رفع کند. جای خود را به ماشینهای کمپیوتری سریع الحركت تبدیل کرده است دیگر دست ، بینی و مشام کارگر به گازات سرب ، جست و تیزاب شوره و انواع آن عبارت از انتومین سرب و قلعی و رنگ و تیل موبایل آلوده نیست. دیگر کارگر طباعتی را امواج تشعش کننده سرب انتومین و قلعی و جست علیل و مریض نمیسازد. بلکه ساده ترین ماشین

کمپیوتری پر کیفیت ترین و سریع ترین کارها را انجام میدهد. آنچه که ما امروز در بسا گوشه افغانستان از آن استفاده میکنیم طوریکه دربالا ذکر شد اضافه از نیم قرن پیش به کشور ما تولید گردیده است. مطبعه وزارت دفاع ملی که با داشتن ماشین های آفسیتی شش رنگ اسپید ماستر پنج رنگ اسپید ماستر و ماشین چهار رنگ جی تی او GTO و یک رنگ ماشین سورم و ماشین های دوخت، سرش، جزبندی، پاکت سازی، مهرسازی عصری و ماشین اتومات پللیت سازی مدرن CTP (یعنی کمپیوتر به پللیت) ماشین قات و برش و غیره که همین حالا از نگاه ماشین آلات طباعتی مدرن در کشور بی سابقه است. و هنوز هم کوشش دارند که تا دیگر ماشین های کمبود مورد نیاز خود را نیز تهیه و تکمیل بهتر نمایند ماشین های مطبعه وزارت دفاع ملی اکثراً ساخت کمپنی هایدلبرگ آلمان میباشد. در این مطبعه کورس های نظری و عملی در رشته های طباعتی به کمک متخصصین خارجی و داخلی تدریس میشوند جای بسا خوشبختیست که در این مطبعه اوراق و ضرورت فرمایشات وزارت محترم دفاع ملی را به اسرع وقت توسط کارگران و انجینیران فعال و مجرب آن به وقت زمان آن به رنگ های مرغوب به چاپ میرساند که فعلاً مطبعه مذکور در قطار مطابع حکومتی افغانستان در سطح اول قرار دارد. و کوشش زیادی بخرج میدهند تا روز به روز وضع چاپ را در مطبعه خود بهتر و بهترتر سازند.

سیر و تکامل
طباعت
در جهان

GTO MACHINE

**CTP
MACHINE**

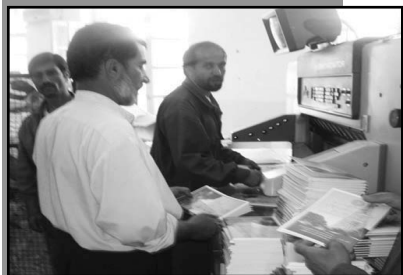

مطبعه وزارت دفاع ملی

شریف مطبعه و وزارت دفاع ملی درین مدت زمان با همت و پشت کار زحمات زیادی را متحمل شده با این شرایط غیر صحیح به کار و پیکار صادقانه خود مصدر خدمات شبا روزی برای هموطنان گردیدند. از طرفی مطبعه وزارت دفاع ملی نیز مانند دیگر موسسات دولتی در شرایط جنگ خساره مند گردیده بود. ولی بر اثر سعی و کوشش مسئولین محترم مطبعه این مطبعه بیشتر از پیش به تهیه و تدارک ماشین های مورد ضرورت پرداخت تا این صدمه را جبران نمایند. خوشبختانه از سه سال بدین طرف این مطبعه توانست به تهیه ماشین های مدرن طباعتی بپردازد و از طریق نمایندگی (ASAP) کمپنی هایدلبرگ کابل با کمک قوای ائتلاف امریکا این ماشین ها را دستیاب نماید که بلاخره مسئولین مطبعه توانستند ماشین های مورد نظر خود را توسط نمایندگی شرکت هایدلبرگ که کمپنی مذکور از جمله بزرگترین و مشهورترین کمپنی های ماشین

مطبعه بیش از نیم قرن بدینسو در تعمیری واقع شش درک بنا یافته که قبلاً به سیستم ابتدائی از نوع چاپ سنگی فعالیت می نمود. چنانچه در آنزمان توسط ماشین های لیتوگراف (سنگی) نشرات نظامی آنوقت به چاپ میرسید. بعداً صنعت چاپ در مطبعه وزارت دفاع ملی از سیستم سنگی به چاپ بلند (طبع حروف) و چاپ آفسیت (هموار) که شامل بخش های عکاسی، زنگوگرافی، کلیشه سازی، حروف چینی، صفحه بندی صحافی لیتوتایپ و حروف ریزی مشتمل بود ارتقاء نمود. این مطبعه در گذشته ها به سیستم حروف چینی لیتوتایپ که از مواد سرب + اتیمون و قلعی که مواد گزات مضره آن برای صحت کارکنان حروف چینی و لیتوتایپ و حروف چین ها غیر قابل تحمل بود کار می نمود. ولی کارگران

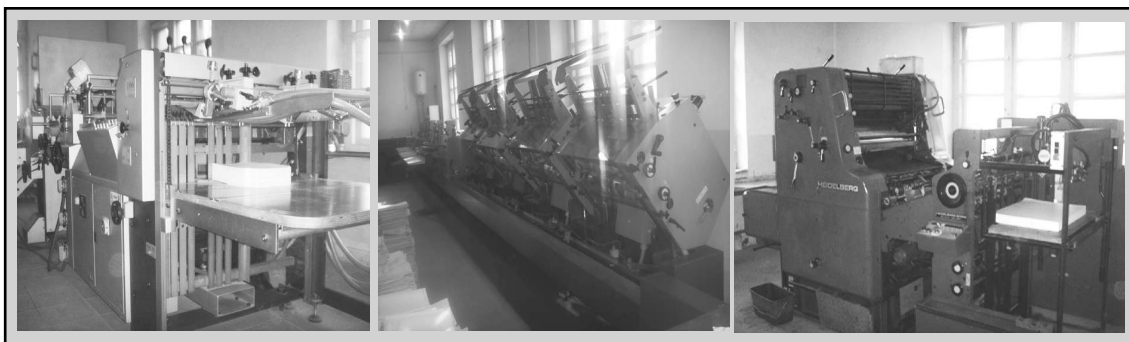
این

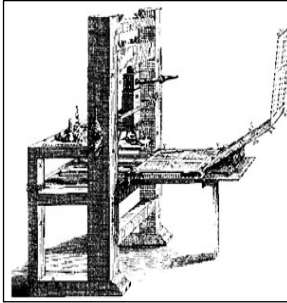

سازی امروزی در جهان میباشد خریداری نمایند. این مطبعه تا حال در حدود ۲۱ پایه ماشین های چاپ تولیدی و کمکی را توسط نماینده گی شرکت هایدلبرگ (ASAP) بدست آورده که نصب و بسته کاری ماشین های مذکور توسط انجیران کمپنی هایدلبرگ صورت گرفته است. همین اکنون ماشین های ذیل نصب و توسط کارمندان ذکور و انات و انجیران مطبعه محترم وزارت دفاع ملی به فعالیت آغاز نموده. نماینده گی کمپنی هایدلبرگ آلمان در کابل که بنام کمپنی (افغان سرویس اند پرودکشن ASAP) در افغانستان فعالیت دارد تهیه کننده ماشین های طباعتی مدرن و پیشرفته ساخت کمپنی هایدلبرگ است که از سال ۲۰۰۷ میلادی تا به حال در حدود بیش از ۲۱ پایه ماشین های تولیدی و کمکی از کمپنی متذکره را مطابق خواست مطبعه محترم وزارت دفاع ملی افغانستان تهیه و توسط کارمندان فعال مطبعه و انجیران کمپنی مذکور در این مدت زمان یکی بعد دیگری نصب و بکار انداخته است. از فعالیت های ماشین ها می توان از کارهای چاپ شده رنگین، نشرات چاپی و فرمایشات مورد ضرورت وزارت دفاع ملی که توسط کارگران و کارمندان مجرب مطبعه دفاع ملی صورت میگیرد می توان یاد کرد که قابل یاد آوری و ستایش است. ماشین های مطبعه مذکور نوع آفستیتی سپید ماستر شش رنگ و پنج رنگ و ماشین GTO چهار رنگ همه همزمان قسم دو رویه به چاپ رنگین و سیاه و سفید می پردازند و ماشین سورم SORM یک رنگ، ماشین برش سه کارد و یک کارد، پولار ۱۱۵ و ماشین قات اشتال ماشین پاکت سازی عصری، ماشین بسته بندی، ماشین سرش، ماشین میان دوخت مجله که چندین فورم را همزمان با پشتی قسم اتومات دوخت و یک به یک به اسرع سرعت برش می نماید. در این مطبعه موجود است. همچنان ماشین خیلی مدرن و عصری مونتاژ پلیت قسم کامپلیت CTP از کمپیوتر به پلیت که از جمله پیشرفته ترین ماشین مونتاژ پلیت امروزی جهان میباشد که ظرفیت مونتاژ پلیت در یک ساعت ۱۵ تا ۱۷ پلیت را کار تمام مونتاژ و تهیه میدارد. باید متذکر شد که ماشین مذکور از پیشرفته ترین ماشین مونتاژ پلیت در جهان میباشد. بکار انداختن ماشین های متذکره توسط کارمندان و انجیران مطبعه اردو صورت می گیرد.

تدریس آموزش طباعتی توسط استادان مجرب داخلی و خارجی قسم عملی و نظری از طریق شرکت (ASAP) صورت میگیرد. قابل یاد دهانی است که بخاطر قدر دانی و سپاس جا دارد که از آن عده کارمندان و کارگران مطبعه محترم وزارت دفاع ملی که سالها در این مطبعه خدمت نموده اند یاد آوری کرد، این عزیزان هر یک مرحوم باشی محمد صابر (حروف ریز)، محمد هاشم (برش کار)، زمان خان (عکاس)، محمد (فلم گیر) محمد قاسم (در رشته عکاسی و فوتوگرافی)، باشی محمد نعیم، محمد خلیل، کاکا شریف، بهاء الدین، بابه عزیز (حروف چین)، کاکا سرور (سرمرتب) محمد الله (در رشته آفسیت)، غلام حیدر باشی، قاری عبدالسمیع، خلیفه حبیب، محمد ابراهیم و محمد رافیع میباشند که از خداوندکریم برای هر یک شان طلب مغفرت می نمائیم.

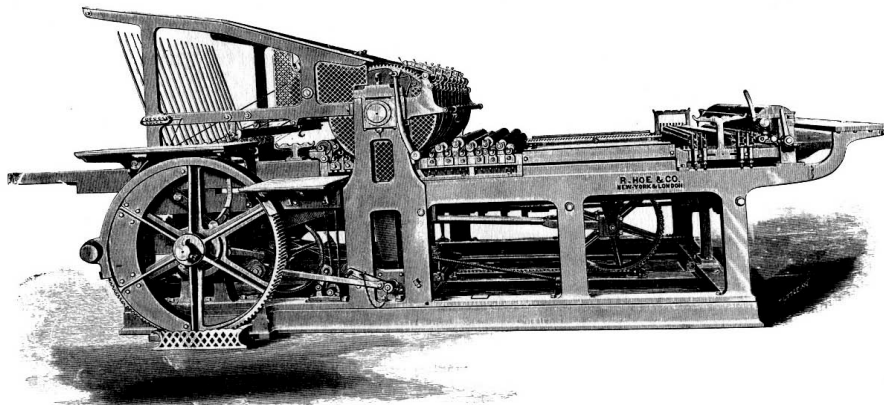

تاریخچه مختصر طباعت در کشور عزیز ما افغانستان

افغانستان بچیث گهواره مدنیت های تاریخی و ما قبل تاریخ مهمترین مرکز تجارت بین نیم قاره هند و کشور پهناور چین و ممالک اطراف و جوانب بحیره مدیترانه در طول تاریخ چندین هزار ساله خود مورد تاخت و تاز و حملات واقع شده و در اثر این حملات زیانها و خسارات سنگین اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی را متحمل شده است. آخرین ضربه ئی که بر پیکر نا توان و از هم پاشیده این سرزمین وارد شد استعمار انگلیس بود، چنانچه این حمله در آغاز قرن ۱۹ در حالی شروع شد که افغانستان در آتش نفاق و خانه جنگی های عصر میسوخ و قبل از اینکه امیر شیر علی خان برای ایجاد مطبعه دست بکار شود کاروان ها، تاجران، کوچی ها، زایرین، عساکر و طالبان علم در اشاعه و انتقال خبر ها از یکجا به جای دیگر نقش عمده داشتند گذشته از آن برای اشاعه بیشتر اخبار و اطلاعات در داخل گروپ های محلی و جمعیت های دهات سایر امکانات متعدد دیگر را نیز میتوان جستجو نمود که مساجد از جمله محلاتی بحساب می آمد که غالباً مطالب مورد علاقه انسانی را اهالی محلات مربوط در آنجا باهم مبادله میکردند، چنانچه در بسا جاها امروز هم این امر را میتوان ملاحظه کرد و نیز روز های بازار امکان دیگر نشر و انتقال خبر ها را میسر میساخت، در این روزها مردم دهات و قراء و اطراف برای خرید و فروش مواد مورد نیاز و متاع اضافی خود در یک مرکز جمع میشدند و از شنیدگی های تازه به دوستان و عزیزان حکایت می نمودند که این هم بذات خود وسیله نشر خبر بود. جرگه های محلی نیز در نشر خبر

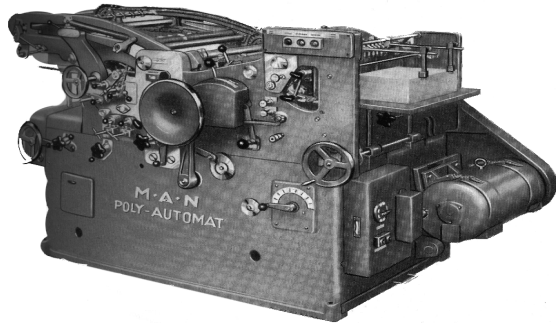
ها نقش مهم داشتند، جشنهای عروسی و سایر مراسم عنعنوی و دینی هر یک بذات خود امکانات بیشتر مبادله خبر را میسر میساخت. بدین ترتیب ملاحظه میگردد که مفاهمه مبداء اطلاع بین مردم و اشکال مختلف آن موجود

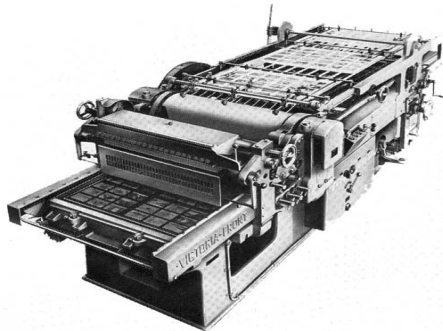
بود ولی محاوره بشکل امروزی آن توسط روزنامه ها، جراید، مجلات، رادیو و غیره به هیچ وجه دیده نمی‌شد، چون اکثریت مردم از تعلیمات سواد و دانش بی بهره بودند از این رو فرمان های رسمی دولت توسط جارچی ها به اطلاع مردم رسانیده میشد، قابل تذکر است که در این سرزمین اکثراً غرض اجرای کار های اجتماعی برای اطلاع دهی به مردم از دهل استفاده می شد و دهل نواز آهنگهای مخصوص را برای مطالب مختلف مینواخت به هر حال گذشت زمان انسانها را از حالت بدوی بسوی انکشاف و پیشرفت تغییر میدهد و طی بیست سال اخیر قرن ۱۹ مردم افغانستان به یک سلسله تغییرات مواجه شدند، این تغییرات در زمان سلطنت امیر شیر علی خان مخصوصاً در دوره دوم پادشاهی وی (سال های ۱۸۶۸ - ۱۸۷۸) میلادی ملاحظه شده میتواند، موصوف واقعاً گامهای مترقی بسوی اطلاعات داخل کشور برداشت، در همین وقت فابریکه توپ و تفنگ تا سیس شد و یک قوای منظم عسکری که، به بیش از ۶۰ تا یکصد هزار نفر میرسید بوجود آمد. امیر شیر علی خان به منظور اینکه این نوآوری را پیش تر نماید توام به آن مطبعه یی را افتتاح نمود و در زمان دوره سلطنت خود برای اولین بار اخباری را بنام شمس النهار در سال ۱۸۷۳ میلادی تاسیس نمود. مسلماً مطابع در سطح جهانی در خدمت علم و فرهنگ قرار داشته ازین طریق در خدمت بشر قرار می گیرند، بنا مطابع در افغانستان نیز از اهمیت خاصی برخوردار بوده و در ادوار مختلف خدمات طباعت را انجام داده است. گفته میتوانیم که مطبعه از حدود بیش از یک قرن در کشور ما سابقه داشته و برای نخستین بار در سال ۱۸۷۳ میلادی در دوره سوم پادشاهی امیرشیرعلی خان چاپ خانه سنگی به منظور طبع اخبار، کتابها و دیگر اهداف تاسیس و ترویج یافت و سه چاپ خانه سنگی بنام مطبعه شمس النهار، مطبعه مصطفی و مطبعه مرتضوی در کابل به میان آمد. یکی از این مطبعه ها (مطبعه شمس النهار) که مطبعه دولتی بود که کارها در آن به گونه لیتوگراف یا سنگی صورت میگرفت، مطبعه در آن زمان ابتدا در بالاحصار کابل، بعداً در سرای مادر وزیر واقع پخته فروشی جاده میوند (کتابفروشی کابل)، سپس در فابریکه حربی واقع باغ الم گنج نزدیک زیارت شاه دو شمشیره (ع) و بعد ها در دارالسلطنه واقع چهار راهی ملک اصغر و سپس در باغ ارگ موقعیت داشت که امروزه این مطبعه در مکروریان دوم واقع شش درک موقعیت دارد. با گذشت و مرور زمان و سیر انکشاف تمدن بشری شکل ابتدائی چاپ سنگ جای خود را به چاپ بلند یعنی طبع حروفی گذاشت. تاسیس طبع حروفی از بزرگترین کار عملی و صنعتی دوره امیر حبیب الله خان میباشد، با تاسیس این شیوه در کار طبع کتب دری و طبع دیگر نشریه ها اهم از اخبار و کتب تسهیلات فراوان رونما شد. مطبعه حروفی دارالسلطنه بر علاوه میز های حروف چینی و سایر وسایل ضرورت، سه پایه ماشینهای طباعتی، هم چنان دارای یک مجلدخانه (صحافی) بود و علاوه مدرسۀ زنگوگرافی، خطاطی و حکاکی هم شامل آن بود. مطبعه دارالسلطنه کابل در داخل ماشین خانه کابل موقعیت داشت. این مطبعه که در سال (۱۲۹۰) خورشیدی آغاز کار نموده بود به چهار حصه جداگانه تقسیم شده بود:

- اول :- زنگوگرافی
- دوم :- دستگاه فن مصوری
- سوم :- اداره سراج الاخبار افغانیه
- چهارم:- دستگاه فن حکاکی و خطاطی

سراج الاخبار افغانیه از آغاز سال دوم نشراتی خود (۴ میزان ۱۲۹۱) هـ ش با طبع حروفی یا چاپ بلند در همین مطبعه چاپ میشد. مرتبان چاپ خانه حروفی این دوره عبارت بودند از محمد حسن افندی، محمود ندیم آفندی، میرزا غلام غوث مرتب و میرزا غلام حیدر مرتب، میرزا یوسف علی، میرزا عبدالحمید مرتب، میرزا غلام رسول، میرزا عبدالغفور مرتبین، میرزا محمد یوسف خان کندهاری و

نمای از ماشینهای چاپ طبع حروفی در مطبعه عمومی واقع باغ ارگ در سالهای ۱۳۳۵ هـ ش

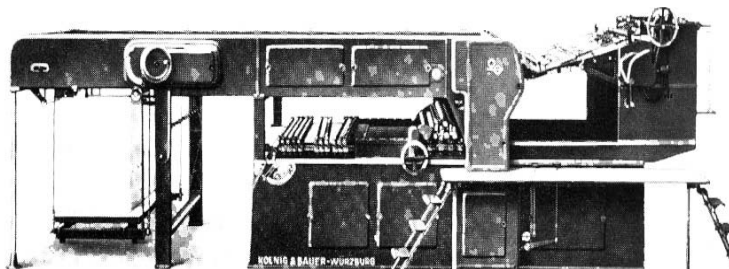

عبدالعلی مستغنی. تصحیح کننده گان چاپ خانه میرزا شیر محمد، مرزا غلام قادر، میرزا غلام سرور، میرزا عبدالعزیز و بعداً مدیر طلوع افغان بنام بابا عبدالعزیز، میرزا محمد اکرم، منشی عبدالرحمن بیگ، منشی عبدالرحیم بیگ، ملا عبدالجبار و ملا طوطی بودند.

این مطبعه اگر چه کوچک بود ولی مرحوم محمود طرزی آنرا به قسم (جهان جهان منفعت و عالم عالم اهمیت) دیده و علاوه میکند که با تاسیس آن سایر شهزاده گان و مردم تشویق میشوند تا مطابعی مانند آن تاسیس کنند. نشریه های که درین مطبعه به نشر میرسید عبارت بود از «جغرافیای منظوم» و غیره. اداره مطبعه در ده افغانان کابل واقع بود و شخصی بنام عبدالروف خان به حیث سرمرتب آن کار میکرد. گام مهم دیگر که در کار طباعت گذاشته شد عبارت بود از تاسیس و بکار انداختن دستگاه زنگوگرافی که نخستین شماره سال دوم سراج الاخبار در آن به طبع حروفی زینت چاپ یافت و با چاپ عکس زیباتر شد. نخستین شخصی که فن زنگوگرافی را به افغانستان ترویج داد یک جوان استانبولی بود که محمد فضل افندی

نام داشت که دیگر جوان ها را هم تربیه نمود که عبارت بودند از عبدالغنی غنی، یار محمد، سید ابوبکر و خالقداد. اینها امور زنگوگرافی را به پیش میبردند و شاگردان متعدد تربیت کردند که با همکاری محمد فضل افندی دوشاگرد دیگر

از ملیت ترک بنام محمد نوری افندی و منشی عبدالرحمن هم اشتغال داشت، در نتیجه باید گفت که درین دوره گامهای پیشرفته تری در امر طبع و نشر اخبار و طبع کتب به میان آمد، درین زمان «حقیقت» از طرف وزارت دفاع افغانستان نشر میگردد.

(اتحاد مشرقی) نخستین روزنامه ولایتی بود که در سال (۱۹۲۰) میلادی در ننگرهار به نشرات آغاز کرد که محمد نادر خان وزیر دفاع وقت به امر شاه امان الله خان به حیث رئیس تنظیمه آن ولایت مقرر شد و برهان الدین کشکی مدیر مسئول اتحاد مشرقی بود. بعد ها یک پایه ماشین در قطن و مزار شریف تا سیس شد، که هفته نامه هایی که در آن چاپ می گردید همه چاپ سنگی بود. بتاریخ اول سنبله ۱۲۹۹ هـ ش درهرات هفته نامه اتفاق «اسلام» طبع گردید.

پروسه گسترش مطابع در ولایت کوشور در سالهای ۱۳۰۹ و ۱۳۱۰ هـ ش آغاز گردید. فریاد یا اتفاق اسلام تا ماه میزان ۱۳۰۷ به چاپ سنگی طبع و نشر میگردد. بعد ها این هفته نامه به طبع حروفی در مطبعه دانش چاپ میشود. ستاره افغان در ۹ قوس ۱۲۹۹ هـ ش در جبل السراج مرکز پروان، اتحاد اسلام بروز دوشنبه اول حوت ۱۳۰۰، اصلاح بار اول بتاریخ ۲۹ دلو ۱۳۰۰ هـ ش مطابق ۱۸ فیبروری ۱۹۲۱ شروع بکار نمود و طلوع افغان در سال ۱۳۰۰ در کندهار به گونه سنگی فعالیت می نمود. مجموعه عسکریه در سال ۱۳۰۴ در مطبعه وزارت حریبه به طبع سنگی بعداً به طبع حروفی در مطبعه شرکت رفیق طبع می گردید.

ثروت: مجله ثروت در هشت صفحه به شکل هفته نامه در اول قوس ۱۳۰۳ در مطبعه کاظمی (مطبعه وزارت مالیه وقت) طبع میگردد.

عرفان: در سال ۱۳۱۰ در مطبعه وزارت معارف با قطع (۶ x ۸) انچ چاپ می گردید. پشتون زغ: به قسم ماهنامه در ۱۳۰۷ هـ ش (۱۹۲۸) میلادی در مطبعه امان افغان و انیس در ۱۵ ثور ۱۳۰۶ هـ ش نشر می گردید.

مطابع زیرین معرف فعالیت های طبع و نشر بودند: مطبعه عمومی دولتی در ماشین خانه مطبعه امان افغان، مطبعه شرکت رفیق، مطبعه انیس، مطبعه وزارت معارف، مطبعه وزارت مالیه (به نام کاظمی) مطبعه دارالتحریر مجلس عالی وزرا در ولایات کوشور مطبعه طلوع افغان قندهار، مطبعه اتفاق اسلام هرات، مطبعه بیدار مزار شریف، مطبعه اصلاح خان آباد، مطبعه غازی خوست، مطبعه ننگرهار جلال آباد و مطبعه نسیم سحر در جبل السراج فعالیت داشتند. مطبعه دولتی در سال ۱۳۰۰ هـ ش به باغ ارگ انتقال یافت که در آنوقت تا سال های ۱۳۳۵ بنام مطبعه عمومی مسمی بود. در این مطبعه شش پایه ماشین های لیتوگراف (سنگی) در یک هنگر مصروف طبع اوراق مروجی مانند انواع مکاتیب خورد و کلان، کتاب، حاضری، کتاب وارده صادره، کتاب رسیدات و دیگر نشرات مورد ضرورت وزارت خانه ها بودند. در آن زمان غرفه فروش اوراق مروجی «بنام پانوخی» که اوراق مروجی از قبیل حاضری، کتاب وارده و صادره، رسیدات اقسام مکاتیب مروجی خورد و کلان، کتاب های طبع شده در این غرفه که در چهارراهی ملک اصغربه اسمی پانوخی قرار داشت که از طرف غرفه مطبعه دولتی بفروش میرسید که مدیر آن مرحوم محمد رحیم خان و معاون آن زمان جان بودند که بعداً غرفه فروش به جاده مندوی مقابل مستوفیت انتقال گردید.